

Ons land heeft de sleutel in handen van het duurzame voortbestaan van de Meervleermuis (*Myotis dasycneme*). De soort is opgenomen in bijlage 2 van de Habitatrichtlijn en dat betekent dat er 'Speciale Beschermingszones' moeten worden aangegeven. Dat hebben we nog steeds niet gedaan.

Nederland is thuisland van de Meervleermuis

De grutto van het water

Alleen zichtbaar voor hen die er naar op zoek zijn, heeft Nederland veel te bieden aan bijzondere soorten zoogdieren. Internationaal staan we bekend om het voorkomen van een unieke ondersoort van de Noordse woelmuis, een ondersoort die alleen in Nederlandse moerasgebieden en op Texel voorkomt. Onder de zoogdieren bestaat nog een tweede soort waarvoor ons land internationaal, zelfs op wereldschaal, het absolute thuisland is: de Meervleermuis. Dit belang wordt langzamerhand duidelijk binnen de Nederlandse natuurbescherming.

JAGEN BOVEN OPEN WATER

Het grote publiek ziet vleermuizen als één soort: 'de vleermuis'. Maar de verschillende soorten vleermuizen verschillen net zo van elkaar als Koolmezen en Gierzwaluwen. Sommige soorten vleermuizen jagen in het open luchtruim. Andere soorten jagen in boomkronen waar ze spinnen en insecten van bladeren en takjes afplukken. Verschillende soorten trekken voor de winter naar het verre zuiden, andere overwinteren weer in Nederlandse bossen. De Meervleermuis is een soort die niet begroeiingen, maar juist het grote open water als jachtgebied verkiest. De zomer- en de winterverblijven van deze soort liggen ver van elkaar: tot wel driehonderdertig km.

HARKEN OP DE WATERSPIEGEL

De Meervleermuis is een betrekkelijk grote vleermuissoort, hij is groter en vliegt sneller dan de algemenere Watervleermuis, waarmee hij vaak in het zelfde landschap voorkomt. Met lange, brede vleugels kan hij met hoge snelheid en toch behendig wendend laag boven water jagen. Hij oriënteert zich in het landschap met zijn sonar, die hij ook gebruikt om insecten op te sporen. Daarbij stoot hij hoge geluiden uit door de geopende mond (tot 80 kilohertz)

en vangt hij de echo met zijn oren op. Tot 50-60 cm boven de waterspiegel worden insecten bejaagd. De Meervleermuis is in staat om met zijn scherpe pootjes prooien vanaf de waterspiegel op te harken en tijdens de vlucht te verorberen. Zo jaagt hij op allerlei vliesvleugeligen, kevers en motten, maar ook op direct onder de waterspiegel levende insecten.

JAGEN IN MOERASGEBIEDEN

De Meervleermuis is volledig aan het Nederlandse natte landschap gebonden, het is een soort met een sterke voorkeur voor laagveen- en zeekleilandschappen. De jachtgebieden zijn de moerasgebieden van het laagland en het netwerk van meren, grachten, vaarten, rivieren en kanalen dat de moerasgebieden verbindt. Via het stelsel van brede wateren verplaatsen zich in de zomermaanden enkele duizenden Meervleermuizen vanuit de dorpen en nieuwbouwwijken over het platteland. Het bijzondere is dat hij juist grote wateren kiest in tegenstelling tot andere vleermuissoorten. Zo foerageert de Meervleermuis ook boven de randmeren tussen Flevoland en het oude land. De voorkeur voor het jachtgebied gaat uit naar een aaneengesloten waterstelsel met breedtes van minimaal tien meter. Onduidelijk is nog wat de betekenis van oevervegetaties is. Zeker is wel dat Meervleermuizen tijdens wintering weer de voorkeur hebben voor de luwte van rietoevers; daar vinden ze hun prooien in hogere dichtheden, omdat de insecten ook de beschutting zoeken.

ZOWEL FLEXIBEL ALS KWETSBAAR

In de dorpen van het Groene Hart en rond de Wieden en Weerribben bewoont de soort uitsluitend spouwmuren en dakconstructies van woonhuizen van na 1960 en in de Kop van Noord-Holland en Friesland kerkzolders en -torens. Het opsporen en tellen van die zomerkolonies is een hele

Het jachtgebied van de Meervleermuis. In Europa verband worden aaneengesloten netwerken van vaarten, moerassen en meren steeds schaarser.

Boven: deze drie Meervleermuizen zijn overwinterend aangetroffen in een ondergrondse gangenstelsel uit de Tweede Wereldoorlog nabij Wassenaar. De middelste vleermuis draagt een ring.

klus. Dankzij onderzoek dat uitgevoerd is door Anne-Jifke Haarsma met gezenderde vleermuizen weten we nu dat ze meerdere kolonieplaatsen in één zomer gebruiken. Uit dit onderzoek dat samen met de Zoogdierverseniging VZZ, Naturalis en de Rijksuniversiteit Leiden plaatsvindt, blijkt dat vooral de mannetjes erg flexibel zijn; de groepen zijn kleiner dan die van de wijfjes en ze wisselen makkelijk tussen verschillende woningen. Een bepaald huis is voor hen deel van een netwerk. De kraamkolonies van vrouwen en jongen zijn groter en daardoor ook kwetsbaarder.

OMVANG VAN DE POPULATIE

Het leefgebied van de Meervleermuis strekt zich uit over Nederland, België, Duitsland, Denemarken, zuidelijk Zweden, de Baltische Staten, de Oost-Europese landen en Rusland. Overal is de soort zeldzaam tot zeer zeldzaam; alleen in de kop van Noord-Holland, de kop van Overijssel, Friesland en het Groene Hart komt deze soort in de zomermaanden betrekkelijk algemeen voor. In de wintermaanden komen Duitsland, België en het uiterste noorden van Frankrijk in beeld: de daar overwinterende geringde Meervleermuizen komen zonder uitzondering uit Nederland. De Nederlandse zomerpopulatie wordt geschat op achtduizend tot tienduizend dieren (1997). Slechts een deel van de Nederlandse populatie, circa vijfhonderd dieren, overwintert in eigen land. De winterpopulatie in de duinen tussen Scheveningen en Katwijk is overigens wel de grootste bekende winterpopulatie in Europa. Met die kennis in gedachten komt de Nederlandse populatie in een ander daglicht te staan. Ons land heeft de sleutel in handen van het duurzame voortbestaan van deze soort.

SPECIALE BESCHERMINGSZONES NODIG

De soort is kwetsbaar. De kraamkolonies, waar de wijfjes hun jongen baren en grootbrengen, zijn altijd gevestigd in gebouwen; gebouwen met allerlei functies. Tot op heden is geen enkele kerk, woning of bedrijfsgebouw door de overheid expliciet aangemerkt als beschermd object voor de Meervleermuizen, ook de jachtgebieden en trekroutes kennen geen bijzondere bescherming. Nederland is daarmee nalatig, want de soort is opgenomen in bijlage

Een gevangen Meervleermuis wordt gemeten, gewogen en voorzien van een ring. Op de ring is reflectietape geplakt zodat het dier met een lamp beschenen op grote afstand jagend is waar te nemen.

ALLE FOTO'S OP DEZE PAGINA'S: FONS BONGERS

2 en 4 van de Habitatrichtlijn. Opname in bijlage 2 betekent dat er 'Speciale Beschermingszones' voor de Meervleermuis moeten worden aangewezen. Dat heeft de regering wel gedaan voor enkele overwinteringsplaatsen, zoals de bunkers in de duinen bij Scheveningen, maar niet voor de zomerkolonies. En dat terwijl de winterverblijven allemaal in reeds beschermde natuurgebieden liggen, en de bedreiging juist uitgaat van verstoring in de zomervestingen. De status van de Meervleermuis in de Flora- en faunawet is gelijk aan die van de andere soorten vleermuizen, hetgeen betekent dat vaste verblijfplaatsen niet verstoord mogen worden. Echter ook de kolonieplaatsen, de foerageergebieden en de routes erheen zouden in belangrijke moeten worden veiliggesteld. Het gaat daar vooral om het handhaven van een aaneengesloten stelsel van brede vaarten, kanalen en de moerasgebieden. Bruggen zouden minimaal één meter hoog moeten zijn; dan vormen ze geen barrière voor de Meervleermuis.

VERANTWOORDELIJKHEID VAN NEDERLAND

Tot in de tachtiger jaren werd de wereldpopulatie op zesduizend dieren geraamd, pas daarna werd de omvang van de populaties in Nederland en Rusland duidelijk en werd de omvang van de wereldpopulatie uiteindelijk tot boven de dertigduizend vastgesteld. Pas in de jaren negentig werd de omvang van het leefgebied van de soort duidelijk. In lage dichtheden wordt een enorm uitgestrekt gebied bewoond, van Oost-Europa tot aan Kazachstan; een reële schatting van de wereldpopulatie is bij de huidige stand van de wetenschap echter nog niet te maken. Nergens is de soort algemeen; alleen in de natte delen van Nederland komen hogere dichtheden voor. Daarom heeft Nederland dus een bijzonder grote verantwoordelijkheid voor het duurzaam kunnen voortleven van deze soort, vergelijkbaar met die voor de grutto.

Marijke Drees is zoogdierspecialiste en heeft een bureau dat adviseert over ecologie en beleid. Fons Bongers is voorzitter van de Natuurbeschermingscommissie van de KNNV.

VLEERMUISNET

Meer informatie? Kijk op www.vleermuisnet.nl. Als u informatie heeft waarvan u denkt dat het de bescherming van de soort kan dienen, dan treft u daar de adressen aan voor de provinciale contactpersonen. Ook kunt u contact opnemen met de Zoogdierverseniging VZZ te Arnhem, telefoon (026) 370 5318, bijvoorbeeld over een verblijfplaats van overwinterende Meervleermuizen.